

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
проректор з науково-педагогічної роботи)

М. В. Афанасьєв
М. В. Афанасьєв

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність	051 «Економіка»
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	«Бізнес-статистика і аналітика»

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувач кафедри статистики і
економічного прогнозування

О.В. Раєвнева

О.В. Раєвнева

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри статистики і економічного прогнозування
Протокол № 1 від 02.09.2019 р.

Розробники:

Раєвнева О.В., д.е.н., проф. кафедри статистики і економічного прогнозування;
Дериховська В.І., к.е.н., доц. статистики і економічного прогнозування.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

В сучасних умовах розвитку економіки України, що трансформується, процес управління будь-якою відкритою соціально-економічною системою (СЕС) можна віднести до категорії слабкоструктурованих процесів через: високий ступінь динамічності та мінливості зовнішнього середовища, в якому існує підприємство, що обумовлює виникнення нових законів розвитку нелінійних дисипативних середовищ; виникнення і посилення процесу глобалізації світової економіки; наявність коеволюційних ефектів, що зв'язують різноманітні складні соціально-економічні системи (зокрема, підприємства) як в межах держави, так і за його кордонами у єдине світове господарство. Тобто, з одного боку, на підставі перерахованих вище причин процес розвитку СЕС стає слабкопрогнозованим та випадковим, з іншого боку – виникає необхідність (у силу цих же причин) у керуванні даним процесом з метою виживання підприємства в агресивному ринковому середовищі. Все це обумовлює актуальність та необхідність вивчення студентами теоретико-методологічних та практичних засад управління розвитком підприємства з метою визначення найбільш доцільного вектору його розвитку у майбутньому.

Навчальна дисципліна **«Управління розвитком соціально-економічних систем»** є базовою (нормативною) дисципліною другого (магістерського) рівня та її освоєння дозволить студентам оволодіти теоретичною базою та методологією управління розвитком СЕС різного рівня ієрархії народногосподарського управління; розширити і поглибити знання про розробку раціональної стратегії поведінки економічної системи в просторі та часі; набути навичок формування стратегій розвитку СЕС у зовнішнім середовищі, що змінюється; вивчити різноманітні засоби управління системою в умовах стратегічних несподіванок.

Об'єктом навчальної дисципліни є соціально-економічні системи різного рівня ієрархії народногосподарського управління.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні та практичні питання формування стратегії управління розвитком соціально-економічних систем як в цілому, так і в окремих її складових.

Метою навчальної дисципліни є придбання майбутніми фахівцями в сфері економіки знань в галузі управління розвитком соціально-економічною системою різного рівня народногосподарського управління, що передбачає, з одного боку, розробку управлінських рішень щодо підтримки стійкого позитивного розвитку системи, з другого, - забезпечення можливості гнучкої зміни вектору її розвитку з метою адаптації до умов конкурентного середовища, що змінюється.

Курс	1М	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	20
	практичні	20
Самостійна робота		110
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Всі дисципліни освітнього ступіня бакалавр	Тренінги
Глобальна економіка	Дисципліни освітнього ступіня магістр
Статистичні методи оцінки регіонального розвитку	Написання магістерських дипломних робіт
Статистичні методи прийняття рішень	
Методологія наукових досліджень	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність до цілісного уявлення процесу розвитку соціально-економічної системи та управління цим розвитком	Визначати основні характеристики розвитку СЕС – відкритість, метаболізм, стаціонарність та гомеостаз. Розрізняти саморозвиток та самоорганізацію систем. Визначати суперечності, що зумовлюють розвиток СЕС.
Здатність до визначення моделей та форм економічного розвитку соціально-економічних систем	Визначати модель розвитку СЕС відповідно до її ресурсних можливостей. Визначати стадії та фази розвитку СЕС.
Здатність розробляти ефективну стратегію розвитку підприємства відповідно до стохастичних збурень зовнішнього середовища	Формувати мету, завдання стратегії розвитку підприємством з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища. Визначати ступінь невизначеності зовнішнього середовища та обирати адекватний цим змінам вид управління розвитком підприємства.
Здатність розробляти локальні стратегії розвитку підприємства відповідно до його напрямів діяльності	Визначати фактори конкурентної боротьби та обирати оптимальну стратегію поведінки підприємства/ організації в умовах конкурентного зовнішнього оточення Формувати товарну стратегію підприємства та управляти набором стратегічних зон господарювання Управляти розвитком організації на підставі формування політики її поведінки на ринку грошей та цінних паперів Будувати ефективну стратегію ЗЕД організації з урахуванням ресурсних можливостей та конкурентоспроможності продукції підприємства

<p>Здатність розробляти антикризові управлінські заходи для зменшення негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства</p>	<p>Визначати схильність підприємства до банкрутства. Формувати механізм та план санаційних заходів. Використовувати законодавчих та формування ініціативних планів санації. Здійснювати організацію кризового менеджменту на підприємстві.</p>
--	--

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Управління розвитком соціально-економічної системи: загальнотеоретичний аспект

Тема 1. Сутність та основи розвитку соціально-економічних систем.

Гносеологічні основи поняття розвитку соціально-економічної системи (СЕС) та управління її розвитком. Об'єкт, предмет та завдання дисципліни.

Склад виробничої системи. Стратегічні ресурси виробничих систем. Мікросередовище СЕС. Макросередовище СЕС.

Аналіз основних підходів до трактування поняття “економічний розвиток”. Висвітлення поняття за допомогою різних аспектів розвитку як процесу та на основі порівняння з близькими категоріями. Взаємозв'язок економічного розвитку з категоріями прогрес і регрес. Модернізація та інновація як підґрунтя економічного розвитку СЕС.

Поняття і закономірності системи, її станів та змін. Порядок та хаос. Розвиток системи. Метаболізм та гомеостаз системи. Саморозвиток та самоорганізація СЕС.

Основні типи розвитку: еволюційний та революційний. Їх сутність та особливості.

Тема 2. Теоретичні засади економічного розвитку систем: моделі та концепції

Сутність та принципи економічного розвитку. Соціально-історичні типи економічного розвитку соціально-економічних систем. Відмежований розвиток, що спирається на динаміку внутрішнього ринку. Асоціативний експортно-орієнтований розвиток. Асоціативно-роз'єднувальний розвиток. Дисоціюючий державно-капіталістичний розвиток. Дисоціюючий державно-соціалістичний розвиток. Відкладений розвиток.

Чинники економічного розвитку. Моделі та форми економічного розвитку. Модель лінійних стадій розвитку (модель зростання), теорія структурних перетворень; теорія зовнішньої; неокласична модель вільного ринку; теорія ендогенного зростання.

Динаміка економічного розвитку. Цикли розвитку системи, їх класифікація. Ресурси економічного зростання. Економічне зростання й добробут.

Тема 3. Стратегічний контур управління розвитком соціально-економічних систем.

Стратегія та розвиток. Етапи розвитку внутрішньо корпоративного управління. Вектор переходу від парадигми закритої системи до парадигми відкритої системи. Еволюція концепції стратегічного управління. Модель стратегічного планування та

модель стратегічного управління, їх особливості.

Поняття економічної стратегії фірми, її основні складові. Локальні цілі економічної стратегії. Нестабільність зовнішнього середовища і види стратегічного керування. Оцінка нестабільності зовнішнього середовища, шкала Ансоффа.

Управління СЕС в умовах нестаціонарного зовнішнього середовища. Довгострокове і стратегічне планування. Керування шляхом вибору стратегічних позицій. Керування шляхом ранжирування стратегічних задач. Оцінка наслідків рішень стратегічних задач і ступеня терміновості відповідної реакції. Сильні і слабкі сигнали. Керування по слабких сигналах. Керування в умовах стратегічної несподіванки. Вибір виду управління розвитком СЕС в залежності від рівня нестабільності зовнішнього середовища.

Тема 4. Управління розвитком конкурентоздатності СЕС.

Конкуренція і ринкова структура. Модель п'яти конкурентних сил М. Портеру. Фактори, що впливають на силу конкурентної боротьби.

Поняття конкурентної переваги. Детермінанти конкурентної переваги країн.

Поняття конкретного статусу фірми. Оцінка рівня конкурентного статусу.

Змістовий модуль 2. Формування стратегій управління розвитком підприємства

Тема 5. Товарна стратегія фірми та стратегія ціноутворювання

Стратегічна сегментація зовнішнього і внутрішнього середовища фірми в рамках управління розвитком організації.

Виділення стратегічних зон господарювання. Вибір позиції в конкуренції. Оцінка привабливості зон господарювання. Керування стратегічним набором.

Стратегічна гнучкість фірми, її оцінка. Синергізм і внутрішній взаємозв'язок. Оцінка синергізму. Керування набором при множинних орієнтирах. Застосування методу ієрархії для керування стратегічним набором. Управління товарним асортиментом.

Цінова політика і методи визначення цін. Визначення цін і кращих обсягів виробництва на основі правила рівності граничного доходу граничним витратам. Управління розвитком підприємства на основі формування оптимальної цінової стратегії фірми.

Тема 6. Стратегія поведінки фірми на ринках грошей і цінних паперів

Поняття ринку грошей. Його особливості й інструменти. Формування стратегії поведінки фірми на ринку грошей. Управління розвитком підприємства на підставі вибору найбільш доцільного шляху залучення позикових засобів.

Формування стратегії поведінки на ринках цінних паперів. Фундаментальний і технічний аналіз ринкової ситуації. Стратегія дивідендної політики. Управління розвитком підприємства на основі управління інвестиційним портфелем.

Тема 7. Стратегія зовнішньоекономічної діяльності фірми

Фактори, що визначають напрямки стратегії зовнішньоекономічної діяльності.

Національна зовнішньоекономічна політика.

Тенденція у світових економічних зв'язках.

Стратегічні зони діяльності фірми і внутрішні зв'язки.

Тема 8. Антикризове управління розвитком СЕС.

Антикризове управління, його сутність, цілі, задачі та інструменти. Засоби

антикризового управління: реінжинірінг, реструктуризація, санація.

Поняття банкрутства і тимчасової неплатоспроможності підприємства. Законодавчі аспекти банкрутства. Ознаки банкрутства, реакція фірми на кризовий стан.

Вибір стратегії запобігання банкрутства. Основні методи та методики запобігання банкрутства підприємства.

Формування механізмів управління розвитком з метою локалізації негативних тенденцій чи оздоровлення підприємства. Кризовий менеджмент.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських, практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки,

володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

(вказати засоби оцінювання згідно з технологічною картою)

Теми змістовного модулю		Лекції	Семінарські заняття	Кейс-метод	Тести за темами	Самостійна робота (ДЗ)	Модульні КР	Усього
1		2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	Тема 1	1 тиждень	0,5					0,5
	Тема 1	2 тиждень	0,5	1				1,5
	Тема 2	3 тиждень			2	2	1	5
	Тема 2	4 тиждень	0,5	2		2	1	5,5
	Тема 3	6 тиждень	0,5	2		2	1	5,5
	Тема 4	8 тиждень	0,5	2		2	1	5,5
	Тема 5	9 тиждень	0,5		2			5

1			2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 2 ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	Тема 6	10 тиждень	0,5			2	1		3,5
	Тема 7	12 тиждень	0,5	4		2	1		7,5
	Тема 7	14 тиждень	0,5	2		2	1		5,5
	Тема 8	16 тиждень	0,5	2		2	1		5,5
	Тема 8	17 тиждень		2				5	7
Іспит									40
Усього			5	16	5	16	8	10	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Ансофф И. Стратегическое управление /Под редакцией Л.И. Евенко: Пер. с англ. - М. : Экономика, 1989. - 414с.
2. Градов А.П. Стратегия экономического управления предприятием. Учебное пособие. - Спб.: СПбГТУ, 1993. - 284с.
3. Макконелл К.Р. Брю С.Л. Экономика: принципы, проблемы и политика. - М.: Республика, 1992. - 528с.
4. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 288с.
5. Пономаренко В.С., Пушкар А. І., Тридід О.І. Стратегічне управління розвитком підприємства. Навчальний посібник. – Вид. ХДЕУ, 2002. – 640с.
6. Портер М.Д. Международная конкуренция: Пер. с англ./ Под. ред. В.Д. Щетихина -М.: Международные отношения, 1993. - 624с.
7. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: Монографія. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. - 496 с.
8. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство

разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов/ Пер. с англ. Под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576с.

9. Філіпенко А.С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку. 2-е вид. – К.: “Знання України”, 2002. – 190 с.

Додаткова

10. Василенко В.А. Креативное управление развитием социально-экономических систем: монография. – К., Освіта України. – 2010. – 772 с.

11. Веснин В.Р. Стратегическое управление: Учебник. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 328с.

12. Круглов М.И. Стратегическое управление компанией. Учебник для ВУЗов. – М.: Русская Деловая Література, 1998. – 768с.

13. Мельник Л.Г. Экономика развития: Монография. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 662 с.

14. Погорелов Ю.С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства: Монографія. – Луганськ: Глобус, 2010. – 512 с.

15. Пономаренко В.С., Раєвнева О.В., Стрижиченко К.А. Моделювання поведінки інвестора на фондовому ринку. - Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2004.-264с.

16. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції Пер з англ.. А. Олійник, Р. Сільський. – К.: Основи, 1998. – 390с.

17. Стратегический менеджмент: Учебник / Пер. с англ. Н.И. Алмазовой. – М.: ООО «Издательство Проспект», 2003. –336с.

18. Цопа Н.В. Управление развитием промышленных предприятий: методология, модели, методы: монография. – Донецк-Симферополь, ИТ «АРИАЛ», 2010. – 320 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

19. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

20. Єдиний державний веб-портал відкритих даних // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://data.gov.ua/>

Методичне забезпечення

21. Завдання до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Управління розвитком соціально-економічних систем" для студ. спец. 8.03050601 "Прикладна статистика" денної форми навчання [Електронний ресурс] / укл. О.В. Раєвнева, В.І. Дериховська; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця В. І. Дериховська. - Електрон. текстові дан. (328 КБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. - 38 с.

22. Практичні завдання з навчальної дисципліни "Управління розвитком соціально-економічних систем" для студентів спеціальності 8.03050601 "Прикладна статистика" денної форми навчання / уклад. О. В. Раєвнева, О. І. Бровко, В. І. Дериховська. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 48 с. (Укр. мов.)